
RUDI PALOŠ

Recenzije knjiga koje tretiraju problematiku vjeronauka u školi

G. PETRACCHI, **Programmazione e organizzazione didattica (Programiranje i didaktičko organiziranje)**, Niz "I quaderni di Scuola viva", Torino, SEI, 1987, 102 str.

Riječ je o knjižici većeg formata, koja predstavlja osvrt na tekst talijanskog zakona Didaktički programi za osnovnu školu, odobrenog u veljači 1985. Djelo je podijeljeno na devet poglavlja: 1. Didaktičko programiranje i organizacija programa za osnovnu školu; 2. Zašto programirati; 3. Program i programiranje; 4. Principi regolativi della programmazione; 5. Programiranje i problemi odgoja; 6. Faze kurikularnog programiranja; 7. Didaktički programi za osnovnu školu i kurikularno programiranje; 8. Oblici stvaranja nacrti za didaktičko programiranje; 9. Didaktičko organiziranje.

Kao što pisac već na početku svog djela ističe, svrha je knjige pomoći vjeroučiteljima da budu što djelotvorniji u školskom vjeronauku. Sadržaj želi pružiti djelatne i već formulirane hipoteze za oblikovanje "didaktičkih jedinica" i organizacijskih modela po razredima ili po skupinama učenika upućujući istovremeno na opasnosti ishitrenog i previše tehničkog programiranja.

Pisac razlikuje odgojno (str. 60) i didaktičko programiranje. Odgojno se sastoji u nacrtanom određivanju kojim se opisuju djelatnosti, opredjeljenja, opći metodološki pravci, zalihe i njihova upotreba te sve ono što će određivati život učenika neke škole tijekom tekuće školske godine (60). Didaktičko programiranje je, ističe pisac, "dokument kojega se osobitost sastoji u trajnom (usudio bih se reći svakodnevnom) ponovnom izgrađivanju, imajući na umu odgojne ciljeve škole i poštujući zahtjeve što proizlaze iz konkretne nastave" (63).

Na kraju pisac donosi i nekoliko konkretnih primjera programskih nacrti za određene razrede.

UFFICIO CATECHISTICO NAZIONALE, **Adolescenti e catechesi. Orientamenti ed esperienze (Adolescenti i kateheza. Smjernice i iskustva)**, Niz "Pastorale e catechesi", Leumann (Torino), LDC, 1990, 112 str.

Talijanski nacionalni katehetski ured pripremio je ovu knjižicu budući da se u crkvenim zajednicama sve češće postavlja pitanje uvjerljivog ostvarivanja konkretnih nacrtu u katezezi adolescenata. Knjižica se sastoji od dva dijela.

U prvom su prikazani doprinosi s obzirom na pitanja što ih postavljaju sami adolescenti. Uz to su tu i razmišljanja koja žele dati odgovore ili se predstaviti kao čitanje i tumačenje odgovora što su ih dali adolescenti iz crkvenih zajednica. Predstavljani su i ciljevi i sadržaji prijedloga za katehiziranje adolescenata kao i nacrt programa za odgoj i obrazovanje mladog kršćanina prema katekizmu "Io ho scelto voi" (Ja sam izabrao vas). Da bi se dobio bolji uvid u sadržaj, navodim naslove pojedinih priloga: "Razlika, ravnodušnost, nepodnošljivost: pitanje adolescenata danas" (P. Montesperelli); "Odgovori crkvene zajednice današnjim adolescentima" (R. Tonelli); "Prijedlog vjere i katehetski itinerarij adolescenata" (S. Pintor); "Formacija katehista-animatora adolescenata u crkvenoj zajednici" (D. Sigalini); "Itinerarij formacije kršćanina u katekizmu "Io ho scelto voi" (A. Barbi). Drugi dio sačinjavaju praktični materijali za konkretan rad s adolescentima te razmišljanje o istoj temi uz opis konkretnih iskustava pastoralnog i katehetskog programiranja rada s adolescentima. Tu nalazimo nacrt za razmišljanje i rad u skupini, konkretno iskustvo katehiziranja mladih radnika te "Nacrt odgoja u vjeri adolescenata" što su ga priredili biskupi Pijemonta. Oni među ostalim naglašavaju potrebu suradnje na raznim područjima u obitelji, vjeronauku i u radu sa skupinama i udruženjima.

R. REZZAGHI, L. GALAFFU, **Didattica della religione nella scuola elementare (Didaktika vjeronaučne nastave u osnovnoj školi)**, Brescia, La Scuola, 1988, 126 str.

U prvom dijelu R. Rezzaghi proučava "Program" školskog vjeronauka odobren 1985. godine, analizirajući ga s obzirom na sadržaje suvremene religiozne pedagogije i na utjecaj kurikularnog modela na religioznu pedagogiju i s obzirom na utjecaj ciljeva na sadržaje programiranja školskog vjeronauka.

U drugom dijelu L. Galaffu razmatra specifična pitanja didaktike. Ciljevi škole trebaju postati *motiv što usmjeruje* te jasna granica unutar koje treba smjestiti školski vjeronauk kao predmet koji će biti ravnopravan s drugim školskim predmetima.

Pisac navodi devet ciljeva u skladu sa svrhom predmeta (str. 61): 1. uočiti religioznu dimenziju postojanja i povijesti, napose s obzirom na velika pitanja koja se javljaju u životu te upoznati odgovore koje u tom smislu daje kršćanstvo; 2. pristup prirodi i životu kao Božjem daru koji treba s poštovanjem i odgovorno prihvatiti i čuvati; 3. gajiti i izgrađivati u sebi sposobnost za pažljivo promatranje stvarnosti i života te sposobnost postavljanja pitanja o njihovu značenju; 4. upoznati osobu, život i poruku Isusa Krista, središta kršćanske religije, za kojega svjedoče Pisma, a Crkva ga naviješta; 5. upoznati glavne znakove kršćanske religije (dogadaje, mjesta, vrijeme,

očitovanja, obrede) i uputiti se u njihovo religiozno i ljudsko značenje; 6. cijeniti bogatstvo kršćanskih etičkih vrednota u životu osobe i društva; 7. uz pomoć odgovarajuće metode približiti se Bibliji, napose evanđeljima, tom povlaštenom izvoru za upoznavanje kršćanske poruke; 8. usvojiti bitne sastavnice religijskog govora kojim katolička zajednica izražava sadržaje svoga vjerovanja; 9. poštovati pripadnike drugih religija kao i one koji ne vjeruju.

G. TOSONI, C. TRIPODI, A. VENANZUOLA, **Stare insieme. Ipotesi per una programmazione di religione cattolica nella scuola elementare. Guida in appoggio al quaderno operativo "Stare insieme", (Biti zajedno. Hipoteze za programiranje katoličkog vjeronauka u osnovnoj školi. Vodič za radnu bilježnicu "biti zajedno")**, Niz "Religione e didattica" 2, Bologna, Ed. Dehoniane, 1989, 224 str. U istom je nizu objavljena i sljedeća knjiga: G. Del Bufalo, C. Dotolo, A. Quadrino, P. Troia, *Dentro la lezione. Quale religione per quale scuola (Unutar školskog sata. Kakva religija za kakvu školu)*.

U ovoj, drugoj knjizi u istome nizu riječ je o katoličkom vjeronauku u školi na temelju novog konkordata između Italije i Vatikana. Djelo je namijenjeno vjeroučiteljima sa željom da bude "vodič", tj. sredstvo didaktičkog programiranja. Knjiga bi mogla poslužiti i kao temeljna dokumentacija odnosno poticaj za daljnja istraživanja i eksperimentiranja, a plod je izravnog iskustva vjeroučitelja u aktivnoj službi u školama. Riječ je naime o knjizi što su je sastavili vjeroučitelji, a plod je razmišljanja te preispitivanja iskustava nakon višegodišnjeg eksperimentiranja u konkretnom radu. U ovom trenutku, drže autori, nisu potrebne nove teorije nego jasni i ostvarivi didaktički planovi i programi za konkretan rad.

Na temelju važećeg programa predlažu se pojedini didaktički postupci: vrednovanje iskustva učenika, postupna upotreba glavnih dokumenata katoličke vjere, čitanje znakova kršćanskog života prisutnih u okolišu, susret s osobama koje su na znakovit način živjele ili žive religiozne vrednote. Pisac predlaže sljedeći plan za pet razreda osnovne škole: 1. Biti zajedno; 2. Zajedno: kako i zašto; 3. Rađanje zajednice; 4. Hod kroz povijest; 5. Crkva danas. Svaka je jedinica objašnjena uz pomoć konkretnih primjera.

N. GALLI (izd.), **Quali valori nella scuola di stato (Koje vrednote u državnoj školi)**, Brescia, La Scuola, 1989, 396 str.

Knjiga se bavi problemom prikaza i prisutnosti teme osobito zanimljive za sredinu kao što je državna škola. Bavljenje tom problematikom nekome može izgledati nekom vrsti herojskog čina prema mladim naraštajima, dok će se drugima to možda učiniti nešto ne samo neuobičajeno nego i zastarjelo. Naime, način razmišljanja zaokupljen prije svega znanstvenotehničkim pitanjima i problemima koji su povezani uz postizanje neslučenih mogućnosti u zadovoljavanju određenih ljudskih zahtjeva, kao da upućuje na nepotrebnost odgoja, shvaćenog kao očovječenje pojedinca ili otvaranje prema vrednotama i svijetu označenom znakovitošću. Obradena su tri glavna pitanja: a) zadaci škole u današnjem razvijenom društvu; b) lažna dilema između odgoja i obrazovanja; c) razumsko posredovanje škole pri usvajanju vrednota.

Pojedini prilozi obrađuju sljedeće teme: Definicija i klasifikacija vrednota (B. Mondin, 13-50); Teoretsko utemeljenje vrednota (A. Rigobello, 51-76); Pojam vrednota u modernoj i suvremenoj filozofiji (M. A. Raschini, 77-112); Škola aksiološkog zalaganja ili nezalaganja kao promicanje vrednota (G. Acone, 113-144); Kritički odgoj u demokratskom i pluralističkom društvu (G. Catalfamo, 145-169); Moralni odgoj i moderna škola (G. Acone, 171-192); Vrednote spolnosti u javnoj školi (N. Galli, 193-231); Religiozne vrednote u školi laičke države (N. Galli, 233-277); Doprinos javne škole političkom odgoju mladih (L. Pazzaglia, 279-315); Vrednote znanosti i tehnike u odgojnom nacrtu (G. Melzi, 317-353); Pluralizam vrednota i širenje osobnih i društvenih prava (G. Berti, 355-376); Zaključak (N. Galli, 377-383). Na kraju je priložen i indeks prezimena navedenih autora što olakšava i obogaćuje svako korištenje tim djelom.

E. DAMIANO (izd.), **La religione cattolica a scuola. Proposte operative per la scuola elementare (Katolički vjeronauk u školi. Prijedlozi za rad u osnovnoj školi)**, Niz "Scuola d'oggi" Brescia, La Scuola, 1989, 310 str.

Svrha je knjige pružiti pomoć pri pripremi kurikuluuma katoličkog vjeronauka u osnovnim školama, zacrtavajući opći model djelovanja ("didaktika pojmova") i, nadalje, ispitujući ga u stvarnim uvjetima u kojima se ta nastava odvija, u složenom ispreplitanju školske svakidašnjice.

Prikaz je usmjeren u dva pravca. Prvi pravac uzima u obzir organizacijske vidove, na razini didaktičke sredine, aktiviranja vjeronaučne nastave kako je predviđeno zakonom. Riječ je o iscrpnom izvještaju o prvoj godini "eksperimentiranja" na temelju novog zakona o katoličkom vjeronauku u osnovnoj školi.

Drugi pravac, usmjeren više na pitanja odgoja te metodološko-didaktičku problematiku, ispituje materijal

što su ga priredile dvije skupine nastavnika u suradnji s piscima pojedinih priloga. Predstavljene didaktičke jedinice za pet razreda osnovne škole plod su konkretnog iskustva.

Građa je raspoređena u tri dijela. U prvom dijelu, naslovljenom *Kurikulum za nastavu katoličkog vjeronauka*, E. Damiano iznosi zakonske osnove, znanstvenu važnost i društveno opravdanje predmeta. Govoreći o kurikularnom modelu, autor se zalaže za određeni didaktički model i predlaže poučavanje uz pomoć pojmova. Drugi dio nosi naslov *Didaktički kurikulum na probi. Sudjelovanje i organiziranje nastave katoličkog vjeronauka i alternativnih djelatnosti* (P. Todeschini). Treći dio obrađuje temu *Didaktika pojedinih pojmova i nastava katoličkog vjeronauka te analiza didaktičkih jedinica* (F. Betti). Neke od obrađenih jedinica su: smrt, čovjekov rast, Bog Otac, bol, molitva, solidarnost.

CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, **Cultura e formazione nell'insegnamento della religione cattolica. Atti del Simposio Nazionale su "L'insegnamento della religione cattolica nella scuola pubblica: per promuovere la cultura religiosa e la piena formazione dei giovani"**. Roma, 22-23 gennaio 1988 (TALIJANSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, **Kultura i obrazovanje u nastavi katoličkog vjeronauka. Zbornik Nacionalnog simpozija na temu "Nastava katoličkog vjeronauka u javnoj školi: za promicanje religiozne kulture i za cjelovito obrazovanje mladih"**. Rim, 22-23. siječnja 1988), Brescia, La Scuola, 1988.

Knjiga je zbornik talijanskog nacionalnog simpozicija o katoličkom školskom vjeronauku, održanog u siječnju 1988. Navedeni je simpozij samo jedan od pothvata organiziranih u svrhu promicanja i vrednovanja kulturnih i formativnih mogućnosti u skladu s novim obrisima školskog vjeronauka. Djelo sadrži predavanja, razgovore za "okruglim stolom" te priopćenja. Zbornik želi biti i sredstvo za dijalog, kulturno suočavanje, poticaj za odgovoran pristup problemima, promatrajući školski vjeronauk kao kvalificirani doprinos u školi koja odgaja i pruža izobrazbu, a ujedno je i u kulturnom smislu odgovarajuće opremljena te može mladima pružiti poštene, istinske i uvjerljive odgovore i na pitanja koja se odnose na religiozno područje. Tome trebaju pridonijeti i predavanja koja se bave specifičnostima i vrednotama religijske kulture te svrhom i ulogom škole.

Zbornik bi mogao, kako ističu priređivači, poslužiti

kao priručnik ili udžbenik na institutima religioznih znanosti i sličnim ustanovama kao pomoć u pripremi sadašnjih i budućih vjeroučitelja, kako bi oni mogli što djelotvornije pridonijeti daljnjem održavanju znanstvenog zanimanja i traženju rješenja za konkretne probleme.

ISTITUTO DI CATECHETICA DELLA UNIVERSITA PONTIFICIA SALESIANA (Roma), **Didattica dell'insegnamento della religione. Orientamenti generali** (KATEHETSKI INSTITUT PAPINSKOG SALEZIJANSKOG SVEUČILIŠTA /Rim/, **Didaktika vjeronauka. Opće smjernice**), Uredili: J. Gevaert i R. Giannatelli, Niz "Scuola e religione" 1, Leumann (Torino), LDC, 1988.

Mnoge discipline, uz one specifično teološke, važne su za vjeronaučnu nastavu: religijska sociologija, psihologija razvojne dobi, religijska psihologija, psihologija učenja itd. Sve te discipline se na neki način pretpostavljaju kad je riječ o izravnijem pristupu didaktičkom problemu.

Ova se knjiga bavi prije svega pitanjem didaktike školskog vjeronauka. Usredotočuje se na dvije neodvojive stvarnosti: *učenje učenika* tijekom vjeronaučne nastave te *didaktičku djelatnost nastavnika*, koja treba poticati, promicati i usmjeravati poučavanje učenika.

Namjera je autora pružiti budućem vjeroučitelju neophodne i temeljne didaktičke spoznaje koje svaki vjeroučitelj treba imati da bi mogao na odgovarajući način predavati vjeronauk.

Jasno je da ta opća usmjerenja nisu dovoljna. Treba ih upotpuniti posebnim proučavanjem didaktičkih problema koji se odnose na razne razine škole (osnovna, srednja, viša srednja, humanističke, tehničke i druge vrste škole). Raznolika lepeza metoda i didaktičkih sredstava (audiovizualna sredstva, pjesma, glazba, igra uloga i dr.) nažalost nije mogla biti prikazana u ovoj knjizi. Obradene su i prikazane sljedeće teme: 1. Narav i svrha KV u državnoj školi; 2. Opća didaktička načela primijenjena na KV; 3. Posebni didaktički problemi što proizlaze iz posebnog ustroja religije; 4. Lik i zadaća vjeroučitelja.

ISTITUTO DI CATECHETICA DELLA UNIVERSITA PONTIFICIA SALESIANA (Roma), **Insegnamento della religione e professionalità docente**, (KATEHETSKI INSTITUT PAPINSKOG SALEZIJANSKOG SVEUČILIŠTA /Rim/, **Školski vjeronauk i stručnost vjeroučitelja**), Uredili: C. Bissoli i Z. Trenti, Niz "Scuola e religione" 2, Leumann (Torino), LDC, 1988.

U knjizi se obrađuje problem stručnosti vjeroučitelja i njegove odgovornosti s obzirom na njegovu ulogu u odgojnom procesu. U tri dijela opisuje se: a) institucionalni okvir vjeronauka kao školskog predmeta, b) prikaz školskog programa i c) uloga i lik vjeroučitelja.

Djelo je rezultat višegodišnjeg razmišljanja i djelatnosti što ih promiče Katehetski institut Papinskog salezijanskog sveučilišta u Rimu. To je ujedno i kvalificirani predložak, neka vrst šire pozadine, a ujedno i točna dokumentacija za sigurnije usmjeravanje vjeroučitelja, kako bi od vjeronauka znao stvoriti predmet koji u školi nuđa odgojnom nacrtnu ne samo bogat i specifičan, nego također i vjerodostojan i priznat doprinos.

Nakon što su u prvom dijelu prikazana specifična pitanja zakonodavne prirode, u drugom se opisuje vjeronauk kao školski predmet. U tom su smislu opisane njegove temeljne sastavnice i logika funkcioniranja, zatim vjeronauk kao predmet i njegov odnos prema cjelokupnom i specifičnom nacrtnu odgoja svojstvenom školskoj zajednici te didaktika vjeronauka.

U trećem i zadnjem dijelu govori se o ulozi vjeroučitelja kao nastavnika u školi: koja je i kakva njegova pedagoško-didaktička kompetencija, kakav je položaj i odnos školskog vjeronauka prema problemima komunikacijskog procesa. Obradena su i pitanja stručne izobrazbe vjeroučitelja, kao i pitanja vezana uz stručnost vjeronaučne nastave.

Z. TRENTI, **La religione come disciplina scolastica. La scelta ermeneutica (Religija kao školski predmet. Hermeneutski izbor)**, Niz "Scuola e religione" 5, Leumann (Torino), LDC, 1990, 232 str.

Pisac je sebi postavio kao cilj odgoj. On naime polazi od činjenice da u didaktičkoj praksi vjeronauk kao školskog predmeta povlašteno mjesto pripada upravo dijalogu i susretu s učenicima te se nastoji što svjesnije polaziti upravo od njih, od njihovih problema i pitanja. To se dešava, smatra pisac, bilo stoga što škola usredotočuje svoju pažnju na učenika i njegov proces dozrijevanja, bilo stoga što se vjera počela udaljavati od života te je tako na neki način izravno potpomagala osjećaj da se o ljudskom iskustvu i pitanjima koja su s njime u vezi može reći malo ili ništa. Jedan od mogućih razloga za to može biti i činjenica što je vjeronauk izborni predmet. Naime, mogućnost da se odabere ili ne odabere vjeronauk u školi stavlja taj predmet i samog vjeroučitelja u isto vrijeme i u loš i u povlašten položaj. Naime, mogućnost slobodnog odlučivanja ne samo da se odnosi na izbor vjeronauka kao školskog predmeta nego čini problematičnim i njegovo kasnije pohađanje. Međutim, upravo taj slobodni izbor stavlja isti predmet i u poseban, povlašten odgojni položaj.

Pisac svojim djelom želi ponuditi složenu i dosljednu razradu vjeronauka kao školskog predmeta. Stoga on daje prijedloge i upute budućim vjeroučiteljima koji se na višim institutima za religijske znanosti pripremaju za taj zadatak, svjesni svoje buduće uloge. Ujedno želi ohrabriti buduće vjeroučitelje ne bi li uspostavili što življi dijalog s vjeroučenicima, mladim bićima u kojima buja i raste život. Mlada se osoba nalazi u neprekidnom iščekivanju i upravo je to vrijeme kad vjera može širom otvoriti upravo iznenađujuće značajno obzorje.